

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กระทรวงศึกษาธิการ, การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง.

- _____ . เดิม ๙, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.
 _____ . เดิม ๑๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.
 _____ . เดิม ๑๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.
 _____ . เดิม ๑๕, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.
 _____ . เดิม ๑๘, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.
 _____ . เดิม ๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.
 _____ . เดิม ๒๖, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.
 _____ . เดิม ๓๓, พิมพ์ครั้งที่ ๒, พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.

กรมวิชาการ. หนังสืออ่านภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร ;
 องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๑๘

กรมศิลปากร. ชุมนุมเรื่องเมืองสวรรค์เมืองนรกและเมืองสำคัญในสมัยพุทธกาล.
 พิมพ์ในงานฉาบนภิจศพ นางสายบัว ประดิษฐ์รอด, กรุงเทพฯ:
 (ม.ป.ท.), ๒๕๐๘.

_____ . ศาสนวงศ์ หรือประวัติศาสนา. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โสม ฉนโน), พระนคร : โรงพิมพ์
 รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๖.

คณะกรรมการแผนกตำรามหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.

พระฉันทปัทมธรรมาแปดภาค ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัย ๒๕๑๒.

พระฉันทปัทมธรรมาแปดภาค ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒.

พระฉันทปัทมธรรมาแปดภาค ๖. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒.

จันทบุรีนฤนาท, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ. ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ

สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาท. พระนคร.

มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒.

ชินวรศิริวัฒน์, พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น. พระคัมภีร์อธิบายปทีปิกา หรือพจนานุกรม

ภาษาบาลีแปลเป็นไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,

๒๕๕๖.

เชวง ฉันทวิ ป.ธ. ๘ อ.บ. และประสาน ทองภักดี ป.ธ. ๘.

วิธีแปลไทยเป็นมคธ. พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย

วิทยาลัย, ๒๕๑๘.

เชเคตส์, ยอร์ช. ตำนานอักษรไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตุรุตสา, ๒๕๐๗.

คำรกราชานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. เรื่องประติษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ใน

ลังกาทวีป. (ม.ป.ท.) ๒๕๕๗.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. พุทธศาสนาในเอเชียใต้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์,

๒๕๑๘.

- ทองพูน สุทธหลวง ป.๖ นิทานเปศวัตถุ. พระนคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๐๒.
 เทพคุณานุศิษฏ์, หลวง. พระคัมภีร์ธาตุปทีปิกา. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
 ๒๕๑๘.
- ปรมาณูชิตินโรส สมเด็จพระพร. พระปฐมสมโพธิกถา. พระนคร : โรงพิมพ์
 กรมศาสนา, ๒๕๐๕.
- ป. หลงสมบุญ (ประยูทธ หลงสมบุญ) ร.๑. พจนานุกรมชาติ ไทย. กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์สุทธสภาอากาศพราว, ๒๕๑๙.
- ปิ่น มุทกันต์, พ.๑. ประมวลศัพท์ศาสนา. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,
 ๒๕๐๕.
- บุญ แสงฉาย เปரியัญ ๖. อุคคมงคล ๓๘. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรไทย,
 ๒๕๑๕.
- แปลก สนิธิรักษ์ (ป.ธ.๙). พจนานุกรมชาติ ไทย. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช,
 ๒๕๐๖.
- แปลก สนิธิรักษ์ และสวัสดิ์ พิณจันทร์ ศัพท์ศาสนา. พระนคร : ไทยวัฒนา
 พานิช, ๒๕๐๓.
- พจนสุนทร (เรื่อง อติเปรมานนท์) พระยา. อักษรานุกรม ธรรมบท. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
 พระนคร : โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๗.
- พญาลิไท. ไตรภูมิพระร่วง. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณุสภา, ๒๕๐๖.
- พระเทพคุณาภรณ์ (เกี่ยว อุปเสโน), สมันตปาสาทีฉา อรรถกถา พระวินัย แปล
 ภาค ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ๒๕๐๘.

พระพุทธรูปงามและพระพุทธรูปงามเจ้า ตำนานมูลศาสนา แปลโดย สุก ศรีสมวงศ์ และ
พรหม ขมาลา กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๑๔.

พระรัตนปัญญาเถระ ชินกาลมาลีปกรณ์ พิมพ์ครั้งที่ ๔ แปลโดย ร.ค.ท.แสง
มนวิฑูร. กรุงเทพฯ : ศิลปาคร, ๒๕๑๗.

พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๘.

พระวิสุทฐิสมโพธิ (เจีย ป.ธ. ๘) ปทานุกรมกิริยาอาชยาต. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ, ๒๕๑๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๖ พระนคร :
โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๕.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา. บาลีไวยากรณ์. พิมพ์
ครั้งที่ ๒๘ กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕

ธรรมวิภาคปริเฉทที่ ๒ พิมพ์ครั้งที่ ๓๑. กรุงเทพฯ : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๑๘.

พจนานุกรมพุทธประวัติ พิมพ์ครั้งที่ ๒๔. กรุงเทพฯ : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

ศิลาจารึก. ศิลาจารึกวัดพระเชตุพนภาควรรณคดี. พิมพ์ในงานสมโภชสุพรรณมัญ
สมเด็จพระวันรัตวัดพระเชตุพน พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,
๒๕๐๕.

ศูนย์ข้อมูลศึกษา. ประชุมศิลาจารึกภาค ๑ พิมพ์โดย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ, ๒๕๒๐.

สวัสดิ์ วิเศษวงศ์. ตำราเรียนอักษรโบราณ. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์, ๒๕๑๙.

สุชีพ ปุณฺณภาพ. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๒๓.

สมังคดิวิดาสินี ที่ษนิกาย อรรถกถา : ภาค ๑. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๑.

ภาษาบาลี ฉบับอักษรไทย

ภาษาบาลีฉบับอักษรไทย. ชุมนุมบทสุทธกถาย ปฐมโม ภาค. พระนคร. : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๓.

..... ปญฺจสุทฺตนิยา นาม มชฺฌนิมิกายสุทธกถาย ทุติโย ภาค. พระนคร. : โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๔.

..... มฺกฺคตฺตฺถที่ปนิยา ปฐมโม ภาค. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

..... มฺกฺคตฺตฺถที่ปนิยา ทุติโย ภาค. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

..... สมนฺตปาสาทิกาย นาม วินยสุทธกถาย ปฐมโม ภาค มหาวิภังคความณณา. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สยามภฺรฺรสุต. เตปิฎก. สุตฺตฺนตฺตปิฎก ขุทฺทกนิกายสุต ขุทฺทปาโล. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๒.

..... ขุทฺทนิกายสุต ชาติกั : พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๒

สยามรัฐสส. เดชวิภา. รุขทกนิกายสส. พุทฺธวโส : พระนคร : มหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๐๖.

_____ . ที่มินิกายสส. ปาฎิกวคโค : พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๐๕

_____ . ที่มินิกายสส. สีลขนธวคโค. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๐๕

_____ . มรณมินิกายสส. มุขปณณสก. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๐๖.

_____ . สัมยุตตินิกายสส. มหาวารวคโค. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๐๖.

_____ . สัมยุตตินิกายสส. ขนธวารวคโค. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๐๖

_____ . อังคตุตตรนิกายสส. จตุกก - ทสกนิปาตา. พระนคร : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๐๖.

_____ . วินยปิฎก. มหาวคโค. พระนคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๖.

วิทยานิพนธ์

กำจัต อัครพล "โลกป์ที่ปกสาร ปริเฉทที่ ๕" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณจิต
ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณจิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๓.

เกรียงศักดิ์ ไทยคุรุพันธ์ "โลกป์ที่ปกสาร ปริเฉทที่ ๑ และ ๒" วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณจิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณจิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

มาน วังษอาน, "คัมภีร์อนาคตวงศ์" วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

ละเอียก วิสุทธิแพทย์, "ร่างในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลี" วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

วงศ์ศักดิ์ ศรีบุญ, "จักรกาวตูปี่ปี่ กัณฑ์ที่ ๔" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

วัลดีย์ ภิงคารวัฒน์, "ชินาลังการ". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

BIBLIOGRAPHY

Books

Bode, Mabel Haymes. The Pali Literature of Burma,
London: Royal Asiatic Society, 1909.

Bode, Mabel Haymes. Journal of the Pali Text Society.
London: Pali Text Society, 1891-1909.

Buddhadatta Mahathera. Concise Pali - English Dictionary.
Colombo: Colombo Apothecaries, Co. Ltd., 1968.

Davids Rhys, T.W. The Pali Text Society's Pali-English
Dictionary. Surrey: The Pali Text Society
Chipstead, 1925.

Geiger, Wilhelm. Pali Literature and Language.
Delhi: S.K. Mehra, 1968.

Halliday, R. M.R.A.A. A Mon-English Dictionary.
Rangoon: The Mom Cultural Section Ministry
of Union Culture Government of the Union
of Burma, 1955.

Malalasekera, G.P. A Dictionary of Pali Proper Names.
2 Vols., Vol. I, London: The Pali Text Society, 1974.
A Dictionary of Pali Proper Names. 2 Vols.,
Vol. II, London: The Pali Text Society, 1974.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ช่างฉันทันต์ คำว่า "ฉันทันต์" มาจากคำว่า ฉ แผลว่า ๒ ทันตะแผลว่าพันหรืออง
แต่ช่างฉันทันต์นี้มีไคมี ๒ งา เพราะฉะนั้น น่าจะแผลชื่อช่างนี้ว่า เป็นช่างที่อาศัยอยู่
บริเวณสระฉันทันต์มากกว่า

ช่างฉันทันต์ เป็นช่างพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นจาโฆลงคุมช่าง ๘๐๐๐ เชือก
อาศัยอยู่ในบริเวณสระฉันทันต์ ซึ่งเป็นสระบัวสระหนึ่งใน ๙ สระ ที่ป่าหิมพานต์
ช่างฉันทันต์เป็นช่างตระกูลสูงที่สุดในบรรดาช่าง ๑๐ ตระกูล ซึ่งมีตระกูลช่างกาฬาวกะ,
คังโคยยะ, บัณฑระ, คัมพะ, ปิงคละ, คันธะ, มงคล, เหมวตะ อุโบสถ, ฉันทันต์
ตามลำดับ

ลักษณะของช่างตระกูลฉันทันต์ ช่างตระกูลฉันทันต์ มีผิวกายสีชาวดั่งสีเงิน
งาชาวดั่งเงินยาว กอรัปคัยรัคมี ๒ ประการ งวง หาง เล็บและ สันหลังแดง เป็น
ช่างสำหรับพระเจ้าจักรพรรดิ พญาช่างฉันทันต์ มีรูปร่างสูงใหญ่กว่าช่างอื่น ๆ คือ สูง
๘๘ ศอก ยาว ๑๒๐ ศอก มีงวงคล้ายพวงเงินยาว ๕๕ ศอก งาทั้ง ๒ ข้าง วัคโคยรอบ
๕๐ กำ ยาว ๓๐ ศอก มีรัคมีเปล่งออกมา ๒ สี

ละเอียดยุค วิสุทธิแพทย์ ช่างในวรรณคดีสันสกฤตและ วรรณคดีบาลี (วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๒) หน้า ๕๒ - ๖๕

ปิยักรมาตา นางยักษ์มีตนหนึ่งเป็นมารดาของยักษ์ชื่อ ปิยักร ขณะที่นางอุ้มปิยักร
ไปแสวงหาอาหารในเวลาดากลางคืน นานไปทางวัดพระเชตุวัน ได้ฟังเสียงสาชยาย
ธรรมของพระอนุรุทธ เกิดความพิศินดี นางจึงปลอมโยนปิยักรผู้รองให้ เพราะความ
หิวจนหลับไป นางได้ฟังการสาชยายธรรมจนบรรลุโศคาปัตติผล เมื่อเวลาใกล้สว่าง

พระเจ้าพิมพิสาร เป็นกษัตริย์ครองกรุงราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธ เมื่อพระพุทฺธเจ้าโคตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงแสดงธรรมโปรดพุทธบริษัท คำริว่าแคว้นมคธเป็นดินแดนกว้างใหญ่ เป็นศูนย์กลางคมนาคม ควรที่พระองค์จะประดิษฐานพุทธศาสนาให้มั่นคง พระองค์จึงเสด็จมาโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง เมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบว่าพระพุทฺธเจ้าเสด็จมา จึงเขาไปเฝ้าที่สวนตาลหนุ่ม และได้ฟังธรรมเทศนาจนบรรลุโสดาปัตติผล พระเจ้าพิมพิสารกราบทูลพระพุทฺธเจ้าว่า เมื่อพระองค์ยังเป็นราชกุมาร ได้ตั้งความปรารถนาไว้ ๕ ประการ คือ

๑. ขอให้เป็นกษัตริย์แคว้นมคธ
๒. ขอให้พระอรหันต์มาอยู่แคว้นของพระองค์
๓. ขอให้หนึ่งไกลพระอรหันต์นั้น
๔. ขอให้พระอรหันต์จงแสดงธรรมโปรด
๕. ขอให้พระองค์รู้ทั่วถึงธรรมของพระอรหันต์ นั้น

พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายอุทยานเวฬุวันแด่พระพุทฺธเจ้า ซึ่งนับว่าเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

ภายหลังพระองค์ถูกพระเจ้าอชาตศัตรู พระโอรส ซึ่งปรารถนาจะครองราชสมบัติ ทรมาณจนสิ้นพระชนม์

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธานุพุทธประวัติ พิมพ์ครั้งที่

๒๔ (นครหลวงฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๒๐) หน้า

๕๕ - ๕๗.

พระเจ้าสัทธาภิสส กษัตริย์องค์ที่ ๑๕ ของลังกาทวีป เป็นโอรสของพระเจ้ากากกัณณติส อนุชาของพระเจ้าทุฏฐคามณี เมื่ออายุได้ ๑๐ ปี พระบิดาได้ให้พี่น้องทั้งสองหาสัจปัญญาว่า จะไม่รบกัน เมื่อพระราชบิดาสวรรคต พระเจ้าสัทธาภิสสละ

โคครองราชสมบัติ และไต่รบกับพระเจ้าพุทธราชาที่ คำนวณพิชัยชนะ จนได้รับชัยชนะ ในการสู้รบกันครั้งที่ ๒ พระเจ้าสัตหาคีตติสสะแพและทรงหลบหนีเข้าไปในวัดพระเจ้าพุทธราชาที่รับสั่งให้ล้อมวัดนั้นไว้ พระโคชาคัตติสสะโคชช่วยเหลือพระเจ้าสัตหาคีตติสสะไว้โดยให้พระหามพระเจ้าสัตหาคีตติสสะออกมาจากวัด หนีจากวงล้อมไปได้ ภายหลังทั้งสองพระองค์คืนดีกัน ไต่รบโคครองราชสมบัติต่อมา

พระทศพล เป็นพระนามของพระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้มีกำลัง ๑๐ ประการ ได้แก่

๑. ฐานาฐานญาณ ปรีชาหยั่งรู้อารมณ์และอารมณ์ คือ ญาณธรรมชาติเกี่ยวกับเขตและขีดขั้นของสิ่งทั้งหลายว่า อะไรเป็นไปได้อะไรเป็นไปไม่ได้และแคไหนเพียงไร โดยเฉพาะ ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลและกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมเกี่ยวกับสมรรถวิสัยของบุคคลซึ่งจะได้รับผลกรรมที่ดีและชั่วต่าง ๆ กัน

๒. กรรมวิปากญาณ ปรีชาหยั่งรู้อุผลของกรรมคือสามารถกำหนดแยกการให้ผล อย่างสลับซับซ้อนระหว่างกรรมดีและกรรมชั่วที่สัมพันธ์กัน ปัจจุบันแวดล้อมต่าง ๆ มองเห็นรายละเอียดและความสัมพันธ์ภายในกระบวนการก่อผลของกรรมอย่างชัดเจน

๓. สัตตัตถคามินีปฏิปทา ปรีชาหยั่งรู้อุปนิสัยที่จะนำไปสู่บรรลุประโยชน์ทั้งปวง ทั้งประโยชน์ในภพนี้ ประโยชน์ในภพหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งคือ นิพพาน

๔. นानาชาตญาณ ปรีชากำหนดภูษาตต่าง ๆ

๕. นานาวิมุตตญาณ ปรีชากำหนดภูษามุตตคือ อธิบายของสัตว์ทั้งหลายอันเป็นต่าง ๆ กัน

๖. อินทริยปโรปริยัตติญาณ ปรีชากำหนดภูษามุขและอวัยวะอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย คือรูว่าสัตว์นั้นมีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แคไหน เพียงใด สอนง่าย หรือสอนยาก มีความพร้อมที่จะตรัสรู้หรือไม่

๓. ฉานาธิสังกิลเสสาทิณฺญา ปรีชากำหนดครุกรรมเศร้าหมอง ความ
ของแฉว การออกแหงฉาน วิโมกข์ สมาธิและสมาบัติทั้งหลาย

๔. บุพเพนิวาสานุสสติณฺญา ปรีชากำหนดระลึกชาติหนหลังได้

๕. จตุปฺปาทณฺญา ปรีชากำหนดครุจตุติและอุบติของสัตว์ทั้งหลายอันเป็น
ไปตามกรรม

๑๐: อาสวักขณณฺญา ปรีชารู้จักทำอาสวะให้สิ้น

(ม.ม. ๑๒/๑๔๐, อภ. ทสก. ๒๔/๓๕)

พระนาคเสน พระนาคเสนเกิดในสกุลพราหมณ์ ที่หมู่บ้านชื่อว่า ชังกละ ตั้งอยู่ที่
เชิงเขาหิมพานต์ บิดาชื่อว่า โสณฺดรพราหมณ์ มารดาเป็นนางพราหมณี เริ่มศึกษา
พระเวท เมื่อมีอายุได้ ๙ ขวบ ต่อมาได้ลาบิดามารดาไปพำนักอยู่ที่วิฆัมพูวัตถุ
เสนาสนะกับพระเถระชื่อโรหณะ และได้ติดตามพระโรหณะเถระไปบวชเป็น
สามเณรที่ถ้ำรักชิตและซึ่งเป็นที่อยู่ของพระอรหันต์ทั้งหลาย และได้เริ่มศึกษาพระ
อภิธรรมกับพระโรหณะเถระพระอุปัชฌาย์จนแตกฉานได้แสดงพระอภิธรรมต่อหน้า
พระอรหันต์ทั้งหลายถึง ๙ เดือนจึงจบ เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ได้อุปสมบทในสำนัก
พระอรหันต์แล้ว ลาพระอุปัชฌาย์ไปจำพรรษาอยู่กับพระอัสสสุต ๑ พรรษา จึงออก
เดินทางไปเมืองปาฏลีบุตรกับพอลาเกวียนไปพำนักอยู่ที่วัดอโศการาม ณ ที่นั้น
พระนาคเสนได้ศึกษาพระไตรปิฎก และอรรถกกับพระธรรมรักชิตเถระจนแตก-
ฉาน เป็นเวลา ๖ เดือน แล้วเริ่มบำเพ็ญสมณธรรมบรรลุพระอรหันต์ ปรากฏว่า
พระนาคเสนเป็นพระเถระที่เฉลียวฉลาดมาก เมื่อพระเจ้ามลิந்தทรงทราบกิตติศัพท์
จึงเสด็จมาสนทนาธรรม ชักถามความสงสัยต่าง ๆ กับพระนาคเสน ก็ได้รับคำ
ชี้แจงอย่างแจ่มแจ้งจนพระเจ้ามลิந்தทรงเลื่อมใส และพระองค์ได้เป็นกษัตริย์สำคัญ

ในพระพุทธศาสนาอยู่กับพระนาคเสน

พระปุตตพุทธเจ้า ทรงสมภพในสกุลกษัตริย์ในมณฑลที่ พระพุทธบิดาเป็นกษัตริย์นามว่า ชยเสน พระพุทธมารดานามว่า สิริมา พระแม่เหลือนามว่า กีสาคโคตมี ทรงราชสมบัติในเมืองกาสิกะ ๔ พันปี มีประมาณอายุ ๔ หมื่นปี คริสต์ ๗ โคนไม้มะขามป้อม ทรงประกาศพระธรรมจักร ๗ มฤคทายวัน มีคู่แห่งอัครสาวกนามว่า สุรักชิต และธรรมเสนา มีภิกษุเป็นยอดพุทธอุปัฏฐากชื่อ สภิยะ มีคู่แห่งอัครสาวิกชื่อ จาดา และอุปจาดา มีอัญชลีปุลลาสก และสิรินาคาคอุบาสก เป็นอัครอุปัฏฐาก และอุปัฏฐายิกา มีการประชุมสาวก ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ มีภิกษุ ๖ โกฏิรูปล้วนเป็นพระชีนาสพ ครั้งที่ ๒ มีภิกษุชีนาสพประชุม ๕ โกฏิรูป ครั้งที่ ๓ มีภิกษุชีนาสพ ๔ โกฏิรูป

(พ. พ. ๓๓/๓๘๑ - ๓๘๒)

พระยามิลินท์ เป็นกษัตริย์ชาติกรีก พระนามเดิมว่า พระเจ้าเมนันเดอร์ (MENANDER) ประสูติที่เกาะอลด์สตันทะเล หรือ เกาะอันโคโรส เป็นเกาะเล็ก ๆ ในหมู่เกาะของกรีซ คัมภีร์มิลินท์ปัญหาฉบับบาลี กล่าวว่า พระยามิลินท์ สืบเชื้อสายมาจากอาทิจวงศ์ ปฐมกษัตริย์พระนามว่า พระเจ้านเรศวราช พระบิดาของพระองค์นามว่า วิชิตาวี พามารดาพระนามว่า จันทเทวี พระยามิลินท์ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาก ทรงเชี่ยวชาญในวิชาการต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม จะเห็นได้จากหนังสือชื่อ "มิลินท์ปัญหา" ซึ่งเป็นการโต้ตอบปัญหาธรรมระหว่างพระนาคเสนกับพระยามิลินท์ พระยามิลินท์ ได้ขึ้นครองราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๓๘๒ จนถึง พ.ศ. ๔๑๓ พระองค์ครองราชสมบัติเป็นเวลา ๒๑ ปี จึงสวรรคต

เสถียร นตขางกูร พระยามิลินท์ เล่ม ๑ (พระนคร : พิมพ์ที่บริษัทคณะช่างจำกัค , ๒๔๕๕) หน้า ๒๑ - ๒๔

ท้าวชครฐ เป็นอธิบดีของพวกคนธรรพ์ ครองทิศบูรพา สันสกฤตเรียกว่า "ท้าวชครฐราชภูรี" พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสันนิษฐานว่า ชครฐก็คือ ตัวพระอินทร์นั่นเอง เพราะคำว่า "ชครฐ" แปลว่า "รั้งเมือง" หรือใช้ตามภาษาไทยโบราณว่า ำเมือง และพระองค์ใดสรุปว่า ท้าวชครฐกับพระอินทร์พอนับตรงกันได้ เพราะถ้าจะว่า พระอินทร์เป็นจอมภูมิ หรือจอมคนธรรพ์ก็พอจะได้ และนาม ชครฐ แปลว่า "รองเมือง" ก็สมควรเป็นชื่อพระอินทร์ได้ ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงพรรณาดัง ท้าว ชครฐ และบริวารไว้ว่า "ชครฐราชอันเป็นพญาแกเทพคาทั้งหลายในจอมเขายุกนธร ฝ่ายบูรพทิศ เถึงเขากำแพงจักรวาล และมีฝูงคนธรรพ์ทั้งหลายเที่ยวรอบประดับประดับประดาด้วยเงินและทองทั้งหลาย ทั้งเครื่องประดับเนื้อหิวและเนื้อสัตว์ทั้งหมด เที่ยวขอมยวงอเนกอนันต์แลมากกว่าร้อยล้านนั้น ทั้งเครื่องแห่เครื่องแห่นเช่นนั้น เที่ยวขอมเงินแลทอง ทั้งหอก คาม และจามรจามรี เที่ยวขอมเงินและทอง แลออกจากเมืองที่จอมเขานั้นไปเถึงกำแพงจักรวาล เบื้องบูรพทิศแล ำฝูงเทพคาทั้งหลายมาโดยอากาศ จึงเถึงจอมเขายุกนธร เมืองบูรพทิศ หน้าที่ของท้าวชครฐ มีกล่าวไว้ว่า ในวันปักษ์สี่อุโบสถ ท้าว ชครฐ ตรีเตรียมพระองค์ทรงเครื่องทิพยอาภรณ์ พระกรถือฉอบทอง สำหรับจะบรรจุแผ่นทองกับซากหรรษุณสำหรับจารึกชื่อมหาชนที่ทำบุญลงในแผ่นทองนั้น มีหมู่คนธรรพ์ ๕๐๐ เป็นบริวาร เสด็จขึ้นทรงทิพยานราชรถออกจากชั้นจตุมหาราชิกา เสด็จเที่ยวไปจคบัณฐีการบุญในมนุษยโลก ฝ่ายทิศบูรพา

๘. พลายน้อย, เทวนิยาย (กรุงเทพ : พิมพ์บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๑๘) หน้า

๔๓๔ - ๔๓๖

เปตคคินิเทศ ในนิมิตตประเทศแคนธมพูทวีป เป็นที่อยู่ของหมู่เปรตทั้งหลาย ชื่อว่า

"ปิตติวิสัย" มีแปดโลก มหิทธิกาเปรต เป็นพญาอยู่ในเมืองเปรตเป็นใหญ่กว่าฝูงเปรตทั้งหลาย ประมาณ ๑๒ ตระกูล คือ

๑. วันศาสาทเปรต	เปรตเที่ยวกินน้ำมูกรทั้งหลาย
๒. กุลามชาทาเปรต	เปรตเที่ยวกินซากอสุภ
๓. คุณชาทาเปรต	เปรตเที่ยวกินมูลทรูถ
๔. อัคคีชาลามุขเปรต	เปรตเที่ยวกินเปลวเพลิง
๕. สัจจิมุขชาทาเปรต	เปรตปากเทารูเข็ม
๖. คณฺหิตาเปรต	เปรตครองทรมานอกอาหารอยู่เป็นนิตย์
๗. สุนิชาเปรต	เปรตผู้มีสรีรกายใหญ่ แต่จอม
๘. สัพพปากเปรต	เปรตมือวิยะน้อยใหญ่เป็ดอ่อนค้วยอสุจินารังเกี้ยว
๙. บัพพตังคเปรต	เปรตมีกายใหญ่เท่าภูเขา
๑๐. อชกรังคาเปรต	เปรตมีกายลายเหมือนงูเหลือม
๑๑. เวมานิกเปรต	เปรตมีวิมานอยู่
๑๒. มหิทธิกาเปรต	เปรตมีฤทธาานุภาพมาก

เวสาร์ชญาณ หมายถึง พระญาณอันเป็นเหตุให้ทรงแกลวกดำ ไม่ครั้งคร้ามพระตถาคตเจ้าไม่เห็นวาทะใด ๆ จักทรงพระองค์ได้ โดยในฐานะ ๔ คือ

๑. สัมมาสัมพุทธปรินิพพาน ท่านปรินิพพานว่าเป็นสัมมาสัมพุทธ ธรรมเหล่านี้ท่านไม่รู้
๒. ชินสวปรินิพพาน ท่านปรินิพพานว่าเป็นพระชินาสพ อาสวะเหล่านี้ของท่านยังไม่สิ้น
๓. อันตรายิกธรรมวาทะ ท่านกล่าววาทะธรรมเหล่านี้ว่าเป็นอันตราย ธรรมเหล่านั้นไม่อาจกออันตรายแก่ผู้สองเหล่าใดจริง

๔. นียานิกกรรมเทศนา ท่านแสดงธรรมเพื่อประโยชน์อย่างใด
ประโยชน์อย่างนั้นไม่เป็นทางนำผู้ทำคามให้ถึงความดีในทุกข์โดยชอบจริง

เวสารัชช ๔ นี้ ถูกกับ ทศพจนาน ๑๐

(อง. จตุกก. ๒๑/๑๐ ม.ม. ๑๒/๑๔๔)

อนุราชบุรี เป็นเมืองที่พระเจ้าบัตุกกาภย์ กษัตริย์แห่งลังกาทวีปได้สร้างไว้ตาม
ชื่อของพระเจ้าอนุราชะผู้เป็นญาติผู้ใหญ่ของพระองค์ และได้จามัญฤกษ์ของนักษัตริ
อนุราชะ จึงมีชื่อว่า อนุราชบุรี

ในเมืองอนุราชบุรีมีชาติสระที่ใหญ่มาก เมื่อพระเจ้าบัตุกกาภย์ รัชชนะ
พระเจ้ากรุงทั้ง ๔ แล้ว ได้ไข่น้ำในชาติสระนี้มาทำพิธีอภิเษก สระน้ำนี้จึงมีชื่ออีก
อย่างหนึ่งว่า "ชยวารี" นอกจากสระชยวารีแล้ว ในเมืองนี้ยังมีอุทยานชื่อ "มหา
เมฆวัน" ซึ่งมีไม้ผลและดอกไม้บานาชนิดล้อมรอบอยู่

อนุรุธเถระ เป็นพระโอรสของพระเจ้าอมิตโชนะ ผู้เป็นอนุชาของพระเจ้า
สุทโชนะ ในกรุงกบิลพัสดุ์ เป็นญาติผู้น้องของพระพุทธเจ้า มีปราสาท ๓ หลัง เมื่อ
ศากยกุมารอื่น ๆ ได้ออกผนวชตามพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนมาก พร้อมกับเจ้าชาย
ภัททิยะ เจ้าชายภคคฤ เจ้าชายกิมพิละ เจ้าชายเทวทัตต์ เจ้าชายอานนท์และช่าง
กลบกล้ออุบาลี พวกนี้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่อุบิยะอัมพวัน และได้อุปสมบท ณ ที่นั้น
ท่านได้บรรลุพระอรหันต์ภายในพรรษาที่นั้น พระอนุรุธ ได้รับเอตทัคคะทางทิพยจักขุ

(อง. อ. ๑/๒๐๗ - ๒๐๘)

อุตตรมาตา นางยักษิณี มารดาของปุนัพพสุ และอุตตรา นางไคน้ำบุตรทั้งสองไป
เที่ยวแสวงหาอาหาร เดินผ่านไปทางประตูวัดพระเชตุวัน กรุงสาวัตถี ขณะนั้น

พระพุทธเจ้า กำลังทรงแสดงธรรมเรื่องนิพพานแก่ภิกษุทั้งหลาย นางโคปัลอมโยนบุตรทั้งสองว่า "นิงเกิดลูก แม่จะพึงธรรมของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ พระองค์ตรัสพระนิพพานอันเป็นเครื่องปลดเปลื้องจากกิเลส เลี้ยวเวลาพึงธรรมจะล่วงเลยไป ลูกและยัว เป็นที่รักในโลก แต่ไม่สามารถจะปลดเปลื้องความทุกข์ได้ แม่ปรารถนาจะพึงธรรม"

ปุนีพุดกล่าวว่ "เชิญแม่พึงธรรมเถิด ฉันและน้องจะนิง การพึงพระสัทธรรมนำความสุขมาให้ เพราะเราไม่รู้พระสัทธรรมจึงได้รับความลำบาก พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประทานความสว่างไสวให้แก่เทพคาและมนุษย์ผู้มหลง" ในที่สุดนางและลูกชายคนโต ได้บรรลุโสดาปัตติผล ส่วนอุตตรา ลูกสาวยังเล็กเกินไปที่จะเข้าใจธรรมะใด

(ส. สกาด. ๑๕/๓๐๘, ที.อ. ๒/๑๓๘-๑๔๐)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติย่อ

นายปรีทัศน์ ศรีรัตนาลัย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๔ และเข้าศึกษาต่อในบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาภาษาตะวันออก สาขาภาษาบาลีสันสกฤต เมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๕ รับราชการเป็นอาจารย์ในแผนกภาษาไทยที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จนถึงปัจจุบัน.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย